

Reizen

Rietsnijder Gerrit Dolstra staat met zijn grote knuisten een sjekkie te draaien. Er waait een snijdende wind over het land waar hij met zijn collega's aan het werk is. Gerrit komt uit het nabije Kalenberg en is een oudgediende in het vak. „Er zijn bijna geen jongeren meer voor te vinden”, zegt hij. „Die werken liever in de bouw, daar verdienen je meer en heb je het hele jaar werk.”

Wat zou er gebeuren als er in de Weerribben geen rietsnijders meer zouden zijn? Het landschap van rechte vaarten (weren) en stroken veengrond (ribben) zou binnen enkele jaren verbossen.

„Eigenlijk ben ik geen rietsnijder meer,

In de zomer kan het druk zijn op de vaarten van de Weerribben. Hans Avontuur komt er dan ook het liefst in de winter. Dan is het natuurgebied van de otters, reeën en reigers. En van de rietsnijders, die juist in de koudste maanden oogsten.

TEKST EN FOTO'S HANS AVONTUUR

WINTER IN DE WEERRIBBEN

maar natuurbeheerder”, lacht Gerrit. „Daar krijg ik ook een vergoeding voor. Van het riet alleen kun je tegenwoordig niet meer leven, daarvoor is de oogst te klein.”

Vroeger stonden de Weerribben in dienst van de rietteelt, tegenwoordig is de natuur leidend. De streek is onderdeel van het Nationaal Park Weerribben-Wieden en alles draait om het behoud van dit unieke stuk Nederland. Gerrit is van de oude stempel maar snapt het wel: „Nog steeds is er soms strijd met Staatsbosbeheer, maar we hebben elkaar nodig.”

Ondanks de mindere oogst, wordt het Kalenbergerriet nog altijd gebruikt om

daken mee te dekken. In Giethoorn, zo’n 15 kilometer verderop, hebben de rietgedekte boerderijen samen met de vaarten en bruggetjes een onweerstaanbare aantrekkingskracht. Vooral op buitenlanders die allemaal het Venetië van het noorden willen zien.

Ik vaar door de winterse Weerribben. Het is stil. Behalve in de buurt van de riet-snijders. Daar hoor ik het geluid van de maaimachines en het knetteren van de brandstapel met onbruikbaar riet, onkruid en gras. De rookpluimen verwaaien in de wind en de leegte.

„Voor de rietsnijders is het water te schoon geworden”, vertelt boswachter Egbert Beens, expert in de Weerribben. „Vroeger zat het vol fosfaten en andere producten uit de landbouw, waardoor het riet uitstekend groeide. Nu is het water juist weer goed voor de vissen, de vogels en de otters.”

Beens verscheen vanochtend wat later op onze afspraak vanwege een spoedgeval. Hij moest een doodgereden otter ophalen voor onderzoek. „Vooral de genetische informatie is belangrijk”, vertelt hij. „Zo kunnen we controleren of de populatie gezond is. In 2002 is de otter, die in Nederland was uitgestorven, opnieuw uitgezet.

De Weerribben waren daar het best geschikt voor.”

De otter doet het er zo goed dat het dier ondertussen ook in andere natuurgebieden is teruggekeerd. Soms op eigen initiatief, soms met wat hulp van de mens. De keerzijde van het succes is dat er regelmatig eentje wordt aangereden. Vooral in de winter. Dan zijn ze actiever en steken ze weleens de weg over. „Als mensen dan 50, 60 kilometer per uur rijden, hebben die dieren geen enkele kans. Zo jammer, zo ontzettend jammer.”

De winter is mijn favoriete jaargetijde voor een bezoek aan de Weerribben. Op andere momenten is het er natuurlijk vrolijker, met bootjes in het water en fietsers op het land. Maar voor mij wint het gebied aan aantrekkingskracht als het weer somber is of wanneer de elementen ermee aan de haal gaan. Kortom, een dag als vandaag.

Mijn fluisterbootje glijdt geruisloos verder door het water. De vaarten trekken lange donkere lijnen in de gouden rietvelden. Op beschut gelegen stroken staat een dun laagje ijs. Met een dooiperiode op komst stoort niemand zich aan mijn boot. Bij vorst was dat anders geweest. Dan blijven de boten op de kant, want in de Kop van Overijssel zijn ze net zo gek op schaatsen als in Friesland.

Ik vaar een grote ronde door het gebied. Onderweg passeer ik verlaten aanlegplekken voor kano's, pontons waarop de rietsnijders hun oogst afvoeren en kleine windmolens. Door de jaren heen zijn er verschillende soorten molens gebruikt om het waterpeil te reguleren voor het winnen van turf en riet.

Het unieke landschap van smalle langgerekte stroken water en land is door mensenhanden gemaakt. Veenarbeiders trokken vanaf de middeleeuwen het laaglandmoeras in om turf te winnen, dat in de grote steden van Holland als brandstof werd gebruikt. Ze groeven rechte percelen af en lieten de strook ernaast met rust om de turf op te leggen. Het transport ging over bredere, diepe vaarten. Vanaf 1900 nam de vraag steeds verder af en zochten de bewoners van de Weerribben naar alternatieven zoals de jacht en de rietteelt.

In alle rust

Op de vaarten en kanalen in het 10.000 hectare grote nationale park is het ook goed kanoën.

Mijn thuisbasis is een traditioneel vervenershuisje. Hiervan zijn er in de streek nog enkele bewaard gebleven. Aanvankelijk werden deze opgetrokken uit eenvoudig materiaal en op trilveen gezet, dat met het waterpeil mee bewoog. Later volgden permanente nederzettingen zoals Kalenberg. In dit dorp staan veel huizen met de voorkant aan het water. Het herinnert aan de tijd dat er nog geen wegen waren en al het verkeer over kanalen en vaarten ging.

Mijn vervenershuisje is bereikbaar via een bruggetje aan de Hoogeweg, enkele kilometers buiten het dorp. De huidige asfaltweg was destijds niet meer dan een strook trilveen, versterkt met takkenbossen. Het enige grote raam – van oorsprong waren er enkel kleine raampjes – kijkt uit over riet en water.

Aan het eind van de middag is het tijd om naar binnen te gaan. Als ik wat houtblokken splijt voor de kachel, zie ik dat het sneeuwt. Terwijl de kachel stevig brandt, lees ik over het harde bestaan van de veenwerkers, de opkomst van het riet snijden en daarna de visserij en de jacht.

In de verte zie ik een ree door de zompige landerijen springen

In de eendenkooien werden soms tienduizend wilde eenden per jaar gevangen.

Het is ondertussen donker geworden, donker zoals je dat maar op weinig plekken in Nederland kunt ervaren.

De volgende ochtend word ik wakker bij het vroegste licht. Buiten ligt een dun laagje sneeuw, maar de dooi heeft al ingezet. Vlug naar buiten om, zo lang het nog kan, het winterse landschap te bewonderen. Ik wandel een rondje in de omgeving. Het gaat langs een molen, een kleine ophaalbrug en een pad dat dwars door het riet

slingert. Op een kale boomtak zit een uil, die met trage krachtige klappen van zijn vleugels wegvliegt zodra hij me opmerkt.

Het Nationaal Park Weerribben-Wieden is zo'n 10.000 hectare groot. Beide gebieden delen de historie van turfwinning, alleen waren de ribben in de Wieden zo smal dat ze bij storm en hoogwater zijn weggeslagen. Zo werden er meren gevormd. Door strengere regels over onder meer de minimale breedte van de legakkers, bleef het strokenlandschap in de Weerribben gespaard.

Terug in het huisje kleeft ik me extra warm aan. Ik wil nog één keer het water op. Varen in een open bootje ligt 's winters niet zo voor de hand, maar met thee en een dekentje is het comfortabel. Terwijl ik als enige over de Kalenbergergracht vaar word ik vriendelijk begroet door een oudere man op de fiets. Hij wacht op de kade tot ik hem passeer: „Is het niet prachtig vandaag?”

Ja, dat is het zeker. Ik buk om onder een laag bruggetje door naar kleiner water af te slaan: het Vaargat van Tietema. Zo hebben alle waterwegen, groot en klein, een eigen naam. De wind is gaan liggen en de riet-

snijders genieten van hun vrije zondag. De vaart ligt roerloos tussen de oevers. Af en toe valt er een druppel in de vaart die voor een zachte rimpeling zorgt. De zon doet dappere pogingen om door het wolkendek te breken. Telkens als dat een beetje lukt worden de pastelkleurige wolken weerspiegeld in het zwarte water.

Ik passeer de vers gemaaide rietvelden van Gerrit Dolstra en zijn collega's. Tussen de schoven door zie ik in de verte een ree wegrennen. Ze springt door de zompige landerijen en verdwijnt tussen de bomen van een moerasbos. ■

Uit & thuis

De bestemming

De Weerribben zijn onderdeel van het Nationaal Park Weerribben-Wieden. Het is het grootste laagveenmoeras van noord-west Europa. Het landschap is ontstaan door turfwinning. Het natuurbeheer is in handen van Staatsbosbeheer. De Wieden wordt onderhouden door Natuurmonumenten.

Overnachten

Binnen de grenzen van het Nationaal Park zijn vooral campings en kleinschalige accommodatie te vinden. Het magazine sliep in een vervenershuisje: Op é Polle, voor vier personen. Prijzen variëren. Een lang weekend in april kost €715, een midweek met Pinksteren €580.

Varen in de winter

Een aantal verhuurders van boten, zoals pieterjong-schaap.nl, houdt een beperkt aanbod gereed voor mooie winterdagen. Een fluisterboot kost €17,50 per uur of €70 voor een hele dag. Er zijn ook kano's beschikbaar.